

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale Pastorum Sive Instructio Practica Neoparochorum

Dirckinck, Johann

Treviris, 1702

Caput. 11. De concione Pastoris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51873](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51873)

Virginis & JESU Redemptoris mei,
conjungā & uniam, ac propter amorē
hunc vitas millenas, si haberem, pro-
fundere, omnia martyria sufferre, ex
animo desiderem; ad laudem, gloriam
& gustum tuum, maximum, sempiter-
num. Amen.

Petitio Benedictionis.

Benedic me, pie Jesu, cum Patre &
Spiritu sancto, omni benedictione
cœlesti; ut secundum te vivam, imi-
tatione vitæ, in te moriar, participa-
tione gratiæ; per te coroner, commu-
nicatione gloriæ. Amen

C A P U T X I.

De concionibus Pastoris.

Quilibet Parochus sibi persua-
deat, unam è præcipuis functio-
nibus suis esse, animas sibi commissas,
verbo divino pascere, panem vitæ eis
frangere, præceptorum observatio-
nem inculcare, à vitiis retrahere, ad
virtutes impellere, cæteraque ad salu-
tem pertinentia rudes edocere: Au-

R

diat

cliat Isaiam monentem: *Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam & annuntia populo meo scelera eorum. c. 58.*
 Et Apostolum: *Predica verbum, in sa opportune, importune. 2. Tim. 4.*

Concio autem à S. Francisco Saleffio ita definitur: *Est publicatio & declaratio divina voluntatis, facta hominibus, per eum, qui legitime missus est, ad animas docendas & permovendas ad serviendum Deo in hac vita, ut in altera salvi fiant.* Hunc igitur finem Concionator semper ante oculos habeat: cum enim locum Christi teneat, idem utriusque finis esse debet, scilicet, salus animarum. Declarat id præclare Cardinalis Bellarminus, concionatorumque instruit, & concionandi præxin proponit, tenore sequenti, in manuscripto, teste Lancicio, opusc. 13.

I. Finis Christiani Concionatoris esse debet, docere fideliter, quæ populum oporteat vel deceat scire ex divina doctrina, & simul movere ad virtutes consequendas & vitia fugi-
 enda

enda. Quare necesse est, ut qui utiliter concionari desiderat, primum omnium sibi præfigat scopum, quò dirigat totam concionem suam & singulas ejus partes: ut exempli gratiâ, dicere debet apud se: Evangelium hodiernû hortatur ad pœnitentiam, volo igitur, Deo juvante, operum dare, ut in animis Auditorum ingenerem desiderium veræ pœnitentiæ, ac propterea colligam rationes, testimonia, exempla & alia quæ ad hunc finem juvabunt. Pari ratione debet examinare singulas partes suæ concionis, & videre an ad finem propositum faciant. Hinc enim multi, non modo non utiliter, sed cum periculo animarum suarum concionantur; qui nullum sibi finem proponunt, nisi consumendi unam horam dicendo, aut certè argutis sententiis, & varietate rerum ac verborum detinendi Auditores. Isti ut finem verû non habent propositum; ita etiam non assequuntur, licet multum fatigentur & sudent.

R 2

II. Ad

II. Ad docendum, qui est unus ex finibus Concionatoris, non satis est, de singulis Evangelii vocibus aliquid dicere, vel ex singulis, conceptus, ut vocant, elicere, ut quidam faciunt, qui non verbum Dei, sed verba prædicant: sed necesse est verum, germanum, & literalem sensum eruere, & inde dogmata fidei confirmare, vel præcepta vivendi tradere; atque id docere, quod Spiritus Sanctus, per illa verba docere voluit; id enim est verè, populum pascere & instruere verbo Dei.

III. Ad movendum ad studiũ virtutum, qui est alter finis Concionatoris; non satis est, irasci in peccatores & vociferari: inanes enim clamores terrent aliquando simpliciores, sed ridentur à sapientioribus, & certè in neutris solidum fructum operantur. Itaque oporteret veris rationibus, quæ ducuntur à testimoniis divinis, à causis & effectis rerum, de quibus agitur, ab exemplis & apposis similitudini.

dum, cui potissimum studere debet Christianus orator, nihil prodest magis, quam oratio ad Deum assidua, rerum cœlestium continua & seria cogitatio, & librorum spiritualium, ac eorum potissimum, qui vitas Sanctorum continent, pervolutatio.

VI. Ad sapientiam Concionatori necessariam, tria requiruntur. 1. Cognitio Scripturarum, & ideo deberet Ecclesiastes quotidie aliquid legere ex Divina Scriptura, ut eam sibi faceret familiarem valde, & simul adhibere commentaria Patrum. Qui autem sint optimi Scripturae Interpretes, ex meo catalogo peti possunt. Ex recentioribus Cornelius Jansenius, & Adamus Sasbout excellere mihi videntur. (*Adde Cornelium à Lapide, Tirinum, Thomam le Blanc, Berradium, Maldonatum, in Genesim, Scherlogum in Cantica.*) 2. Requiritur notitia dogmatum Ecclesiasticorum, in quo genere tutissima est doctrina S. Theologiae & Catechismi Tridentini Neque rectè faciunt, qui populo opiniones Docto-

Doctorū de Dogmatibus dubiis proponunt: neq; enim parum esset, si populus quæ certa sunt, planè intelligere & retinere posset. 3. Exigitur vera eruditio, ut habeat Concionator exemplorum, similitudinum, testimoniorum & rationum copiam, ad quam rem valdè conducunt Digressiones S. Joannis Chrysostomi in Epist. B. Pauli. Et sermones ejusdem ad Populum Antiochenum; Sermones S. Basilii de de junio & seqq. Tractatus S. Augustini in psalmos, & Sermones ejusdem de verbis Domini, & de verbis Apostoli: Dialogi S. Gregorii: Historiæ Ecclesiasticæ & vitæ Sanctorum, fideliter scriptæ ab Athanasio, Hieronymo, Sulpitio, Palladio, Theodoro, Beda & aliis.

VII. Ad Eloquentiam Christianam, imò ad omnem veram eloquentiam requiritur, ut emendet ac poliat sed non destruat aut corrumpat naturam. Atque in hac re peccari potissimum solet. Debet ars emendare naturam, quia nonnulli interdum vel

educatione, vel pravâ consuetudine, vitiosè loquuntur & agunt: ut cum verbis utuntur impropriis, vel minus honestis, vel phrasibus nimis levibus aut obscuris: & cum caput indecore movent, aut solâ sinistrâ manu gestum faciunt, aut aliter peccant in agendo: quæ vitia facilè observatione notari & caveri possunt & debent. Sed rursus, ut dixi, debet ars corrigere, non destruere naturam; & si peccata aliqua toleranda sint, minus malum est non emendari, quàm corrumpi naturam. Destruunt naturam, qui dum concionantur, vel sono vocis utuntur insolito, ut non tam loqui, quàm librum aliquem legere, aut etiam canere videantur: aut verbis utuntur poeticis, aut jam antiquatis, aut nimium affectatis, vel certè phrasibus ita concinnis, ut omnes intelligant, eum multum laborasse in componenda oratione. Ista enim detrahunt Concionatori omnem penè authoritatem, cum animi vani & sæcularis manifesta signa sint.

VIII. Si

VIII. Si quis autem hoc vitium fugere velit, cogitare debet se licet ex superiore loco ad multos) tamen cum hominibus locuturum, & cum eis acturum, ac si seorsum cum singulis ageret. Qui enim cum uno aliquo loquitur, ut ei aliquid persuadeat, certè non utitur initio multis concisis, aut congerie epithetorum, aut phrasi poëtica nec magnâ corporis commotione, nec voce inusitatâ; sed planè more humano, primùm quieto corpore, voce moderatâ, & verbis simplicibus. Deinde si opus sit contendere, vel hortari, vel reprehendere, paulatim assurgit, vocem attollit, multiplicat verba, agit corpus, exclamat, ut mutatione vocis & verborum congerie ac totius commotione corporis pariat affectus, non affectatio vel artificium. Hoc solum interesse deberet, inter orationem Concionatoris, ad populum, & familiarem colloquutionem unius ad alterum, quòd Concionatori; ut commodè exaudia-

P 5

tur,

tur, est altiùs loquendum, etiam graviùs & magis consideratè; quia gravius malum est, coram multis peccare, quàm coram uno, & quia ut quidam ait, multitudo honorabilis. Haftenus Bellarminus.

Quare juxta hanc doctrinam, Concionator sive Pastor concionis compositionem auspicator, practice procedat hac methodo. 1. Lecto priùs Evangelio, de quo concionandum, gratiam & lumen à Deo petat, hoc thema & documentum seligendi, quod Auditoribus erit utilissimum. 2. Thema eligat & materiam designet, clarum aliquem conceptum for- & in puncta pauca dividat. 3. Singula puncta testimonio S. Scripturæ probet, sententiis SS. Patrum, rationibus & argumentis confirmet, exponendo causas, effectus, commoda, vel incommoda, addendo similitudines & exempla atque ita quodvis punctum probare conetur, ut intellectum auditorum convincat, sic esse, remque se
ita

ita habere: deinde affectum aliquem
adjungere potest, ut Auditores move-
antur & agere vel omittere statuam,
quod suafum, dissuasumve fuit.

Semper autem accommodet se Pa-
stor Auditoribus, nihil supra captum
adferat, atque ad plebem aut rusticos
dicens, altas speculationes Theologi-
cas non proferat, nec Religiosa per-
fectioni propria depromat. Præte-
rea clarè & distinctè dicat, res non in-
volvat, quid primò, quid secundò,
quid tertio dicturus sit, expressè de-
claret. Rem totam bono ordine di-
sponat, Exordium, propositionem,
confirmationem, & subinde confuta-
tionem, si quid refutandum occurrat,
ac denique epilogum formet, in quo
nova argumenta non proponuntur. In
exordio, propositione & confirma-
tione, gravi & moderatâ voce utatur,
in affectibus & epilogo ferventiore &
altiore voce uti licet.

Denique quemadmodum Coci ci-
bis in ollam injectis, condimenta, aro-

R 6

mata

mata & juscula addunt, ita & Concionatorem, condimenta quædam addere convenit, quibus aut flectat aut delectet; ita v g. 1. Addendum est piper moderatæ reprehensionis 2. Mel seu saccharum suavitatis & mansuetudinis, ut amore potius, quàm timore; laude, quàm vituperio movere conetur. 3. Aspergat flores elocutionis, pro exigentia & capacitate Auditorum, & figuras rhetoricas, quales sunt, exclamatio, contentio, repetitio, dubitatio, conversio &c. 4. Demum adhibeat salem discretionis & moderationis, quæ nisi in singulis partibus adhibeatur, vix fructus sperari poterit.

*Defectus vitandi Pastoribus
in Concione.*

1. Exordia non nimis proluxa sint; desumenda est orationis proportio à corpore humano; ita ut exordium respondeat capiti, propositio collo, confirmatio corpori, epilogus pedibus.

2. In reprehensionibus & laudibus excessum vitet.

3. Principes, Episcopos, aut Magistratus publicè non reprehendat.

4. A rumoribus & novis recensendis absteineat.

5. Nimias exaggerationes, adulationes, facetias, nugas & ludicra risum moventia, penitus subterfugiat.

6. Rarò manibus pulpitem quatiat, id enim ingratum est cordatis Auditoribus.

7. Nec manus complodendo, sonum cieat.

8. Neotericos seu recentiores auctores rarò citet, quia apud populum sufficientem auctoritatem non habent.

9. Antequam inchoët concionem, in suggestu, nares strophio non emungat, est enim indecorum.

10. In citanda sacra Scriptura, ordinariè sufficit librum & caput citare, omisso versu.

11. Excedere horæ spatium dicendo,

do, molestum est; mediam horam non implere noxium; quia populus brevitati assuescit.

12. Propositio concionis non sit universalis; sed certa & particularis, v.g. non sit de temperantia in genere, sed de jejuniis, de ebrietate &c.

13. Ita proferenda sunt singula verba, ut etiam extrema syllaba intelligantur, nullæ absorbeantur: atque ut melius percipiantur, facies crebrius vertenda ad latus, ubi auditorium frequentius, subinde tamen etiam ad minus frequens.

14. Denique dictio, gestus manuum, motus membrorum, faciei & pilei compositio, sit talis; in qua etiam hostis Concionatoris quidquam superbiæ, vanitatis, affectationis, vel aulicismi deprehendere ac sugillare non valeat.

Præcepta de arte concionandi, item ideas & conceptus pro concionibus in festis BV. & SS. Dedicacionis, Patrocinii, novi anni, Paschatis, Parasceves. Item in primitiis Sacerdotum, peregrinationibus, Congregatione Rosarii, funeribus

ribus & sepulturis & apud Rusticos habendis. Vide Instruct. 7. P. Tobiaë Lohner editam Dilingæ Anno 1679. Item Institut. P. Pauli Segneri c. 7. de modo servando in concionibus, ubi docet materiam concionum ferè defumendam ex institutionibus catecheticis. Exemplo Christi adhibendas esse parabolas ac similitudines quibus res declaretur, *sine parabolis non loquebatur ei.* Descendendū esse ad particularia, non discurrendum in genere. Idem sæpius inculcandum: non cadendum animo, si fructus & emendatio non statim subsequatur. Muri Jericho non corruunt, si semel tantum Sacerdotes circummeant: non terretur audacia, non convelluntur abusus unâ alterâve dictione. Annosa quercus uno ictu non cadit. Sæpius ferienda est, & cadet: gratiâ divinâ, quæ anima est dictionis, adjuvante.

CAPUT XII.

De catechesi Pastoris.

MUnus catechizandi & prima fidei catholicæ rudimenta & fundamenta pueris, rudibusque tradendi, quod præscribit Pastoribus Concilium Tridentinum sess. 24. c. 4. de reform. hisce verbis. *Idem (Episcopi) etiam saltem Dominicis & aliis festi-*